▸ DOSSIERRA
▸ GIDA DIDAKTIKOA
▸ JARDUERAK

globalexpress

GAURKOTASUNA IKASGELAN

2015eko Maiatza | 7 zk. | Edizio gaurkotua

Demokrazia, hautestontzietatik harago

Demokrazia eta parte hartzea

Lau urtean behin Estatu espainiarreko herritarrei dei egiten zaie, beren izenean legeak egin eta herria gobernatuko dutenak aukeratzera. Demokrazia, ordea, ez da botoa ematea bakarrik: gizakien duintasuna adierazten eta ahalbidetzen duen forma bat da.

***Global express*-ek eskaintzen ditu demokraziaren egungo egoera aztertzeko elementuak ez ezik, gaur egun aurrean dugun erronkari erantzunik emateko proposamen batzuk ere: herritargo parte-hartzaile eta askea osatzea.**

aurkibidea

p. 02 Hauteskundeak, partehartze politikoetako bat
p. 02 Demokrazia eta herritargoa
p. 03 Herritargoa, bilakatuz doan kontzeptua
p. 03 Mundua bezalako herria
p. 04 Kontsumitzaile izatetik herritar izatera
p. 05 Eragozpenak demokrazia eta partehartzerako bidean
p. 06 Partehartzeko alorrak
p. 06 Herritargoa ikasi egin behar

OXFAM Intermón

Hauteskundeak, partehartze politikoetako bat

Hedabideek hauteskundeak "demokraziaren festa" dela esaten digute; botoa ematea, berriz, partehartze politikoa adierazten eta gorpuzten duen zeremonia. Era horretan hautatzen ditugu, geure izenean, legeak egin eta herria gobernatuko dutenak eta, alde horretatik, garrantzi handiko gertaera dira.

Aurretiko kanpainan alderdi bakoitzak bere programa erakusten du. Egiaz eta garbi jardutea exijitu behar zaie, informazioa zabaltzen dutenei bezala eta ez, ordea, zerbait saldu nahi dutenei: partehartze politikoa eta propaganda nahastea ez da zilegi. Informazioa biltzeko ardura, dena den, herritarrona denez, ezin konforma gaitezke eslogan eta iragarkiekin bakarrik. Eta, bestetik, hautagaiei geure iritzi eta eskaerak helarazteko aukera egokietako bat da, ez bakarra. Adiera horretan eskatzen diete alderdi politikoei gobernuz kanpoko erakundeek eta bestelakoek, hauteskunde garaietan batik bat, giza eskubide, ingurugiroarekiko errespetu, justiziaren alde edota beste alor batzuetako konpromisoei hel diezaieten.

Ekimen horiekin bat egiteko aukerak hauteskundeetan partehartzeko ahalbidea eta, horrekin batera, zentzuz osatzen laguntzen du.

Horrela bada, hauteskundeek ordezkatuen eta ordezkarien arteko konpromisoa adierazten dute eta prozesuak aurrera egiten du gorpuzten diren politiken jarraipen zorrotzean. Demokrazia, hain zuzen, botoa ematea baino askoz ere gehiago baita: dagozkien erabakiak hartzean inplikaturik, herritar guztiek antolatzeko eta gizarteak funtzionatzeko forma bat da.

Demokrazia eta herritargoa

Demokraziaren kontzeptua eta praktika, terminologia bera ere helarazi digun tradizio kulturalean, Grezia klasikoko estatu-hirietan sortu ziren. *Demokrazia dêmos* (δῆμος, herria) eta *krátos* (κράτος, boterea) hitzetatik dator; *politika* hitzak, berriz, erregimen hori garatzen zen barrutia adierazten (*polis*, hiria) du.

Hitzek ere badute garrantzia, horietan biltzen baita, denboran zehar, demokraziaren egungo egoerara iritsi arte eboluzionatu duena. Eta horren aukera guztiak ez dira oraindik ahitu, inondik ere.

Grezia klasikoan herritar guzti-guztiek ez zuten hiria gobernatzeko eskumena: emakume, haur eta esklaboak baztertuak zeuden. Izan ere, herria adierazten duen hitzaren esanahia herritar askeen osotasuna da, horiek soilik baitziren subjektu politikoa. Botoa emateko eskubidea gainerako beste guztiei ukatu egiten zitzaien.

Erroma inperialean bereizketa hau egiten zen: **subjektu politikoak** eta **Inperioko agintepekoak**. Aurrenak, erromatar herritarrak, hasieran hiriko (Erromako) herritarrak ziren baina, pixkanaka, herritargo-eskubidea Inperioko beste lurralde batzuei ere eman zitzaien. Kontzeptua, berriz, ez zen aldatu: hiritar ez dira esklaboak mugez barnean edo barbaroak, mugez kanpora (hauen izena onomatopeia bat zen, hots, hitz egitean bar-bar-bar egiten zuten, erromatar zibilizatuaren belarrira).

Demokrazia, partehartze eta herritargoa hertsiki loturiko hitzak dira hasiera-hasieratik.

Herritargoa, bilakatuz doan kontzeptua

Demokrazia ez da erregimen politiko jakin bat ezaugarritzen duten arau eta erritoak bakarrik; herritarrak antolatzeko, elkarrekin eraikitzeko, dagozkien bereizgarrien arabera, elkarrekin bizitzeko modu bat da, hots, askatasuna, ardura, autonomia, berdintasuna, parekidetasuna. Eraiki beharrekoa den zerbait, beraz. Demokrazia helmuga da, baina batez ere, bidea: guztien ongiaren eraikuntzan eta gestioan parte hartuz jarduten da.

Egungo herritargo noziora heltzea ere bide luzea izan da, tarteka mingarria, beti ez lineal eta goranzkoa, kontzeptua egikaritu ahala gorpuzten baita. Prozesu hori doa herritargo hutsetik –herritar dena eta ez dena bereizten dituena— kontzepzio inklusiborantz.

Grezia eta Erromako demokrazietan herritargoa ez zen den-denen kondizioa; handik Frantziako Iraultzara, Erdi Aroko menpeko eta jauntxoek osaturiko estamentu-gizartean barrena, berebiziko tartea dago. Gizakia menpeko izatetik herritar bilakatzen da, baina ez Greziako *polis* haien adieran, kontrakoan baizik: herria ez da herritar askeek bakarrik osatzen dutena; herria herritar guztiek, aske, osatutakoa da (emakumeak bazterturik segitzen badu ere).

Harrezkero, orokortze prozesuan, herritargoaren mugak zabaldu dira, adiera denetan.

Mundua bezalako herria

Globalizazio garai hauetan, kontua da demokrazia bera ere globalizatzea, herritargo unibertsala osatzea: gizaki guztiok subjektu gara; partehartzea, berriz, herri globala osatzea da eta horren "konstituzio" modukoa, hasteko bederen, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala izan liteke. Herritargo kosmopolita hori (mundu osoa den hiri edo herria), definizioz, inklusiboa denez, **herri globalaren eraikuntzan partehartzeko oinarrizko modua zeinahi bazterketa-pleguren aurka jardutea da.**

Herritargo baztertzailea "**bestearen aurka**" eraikitzen da, barruan nor dagoen eta kanpoan nor dagoen aintzat hartzen baita, baina herritargo globala "bestearekin bat", beste guztiekin bat, bakarrik eraiki daiteke. Kontua ez da bakarrik Hobbes eta bere "gizakia gizakiarentzat otso" hura modaz pasea egotea; kontua da Kantek berak eta "bestearen askatasuna norberaren muga izate" hark ere ez dutela balio herritargo global horretarako. Capella-k ezin zehazkiago adierazten du: "gure askatasunari dagokionez, besteek betetzen duten jarduera ez da mugatzailea, zeharo kontrakoa baizik".[1]

Adiera horretan, ez dirudi elkarbizitzaren eredu egokiena lehia edo lehiakortasuna denik; aitzitik, ordea, gaitasuna jarri beharko litzateke modan, denentzako helburuak erdiesteko borrokan horixe delako komenigarri edo egokiena, **denon ongia** (eta ez ongi partikularren batuketa, ezta taldearen interesa) eraikitzeko: horixe da hoberena, ona eta guztiona delako, hain zuzen.

Denon ongia den kontzeptu horrekin hertsiki lotuta, demokrazia ezin bereiz daiteke norberaren **erantzukizun** edo **arduratik** eta **konpromisotik**. "Denon ongiaren eta gizabanakoaren interesen arteko identifikazio hori ez da berez gertatzen; aitzitik, askatasunean eraiki beharra dago, erantzukizun solidario eta sortzaileaz sendotutako askatasunean".[2]

Erantzunkidetasunak esan nahi du besteekin partekatu eta besteen aurrean erantzun beharra dagoela. Kontu pertsonala den arren, ez da norberaren kontua, ez da gizabanakoak bere kontzientziarekin jorratu beharrekoa, erantzukizun solidarioa den neurrian, gizakiak hartzen duelako konpromisoa.

Denon proiektu bera den aldetik, ezin bereiz daiteke **etika demokratiko** jakin batetik, hots, herritarrek berezkoak dituzten balioen araberakoa, hori egiazko herritarren jokabideen oinarrian baitatza. Erantzunkidetasunik eta etika demokratikorik gabe, demokraziaz aritzea formalismo hutsa litzateke, edukirik gabeko diskurtsoa.

Aipatu dugun horrek guztiak hainbat galdera plantearazten dizkigu garapen-ereduaz, bizi-estiloaz eta mundu globalizatuaren balioez.

1 CAPELLA, Juan Ramón: *Los ciudadanos siervos*. Trotta. Madrid, 2006.
2 OLLER, Mª Dolores: "Ante una democracia de 'baja intensidad'. La democracia a construir". *Quadernos CiJ*, 56 zk. Bartzelona, 1994.

Kontsumitzaile izatetik herritar izatera

Bidean agertu den oztopoa hau da: herria —herritargoa egikaritu eta gozatzeko tokia, berez— azoka bihurtzea. Horrek berebiziko inplikazio zibiko eta politikoa du: dagoeneko ez gara herritarrak, kontsumitzaileak baizik, hots, giza itxurako protozoo modukoak; alde horretatik, gure bizitza irenste hutsa da, adierarik zabalenean eta alor materialetik haratago ere: kontsumismoa jokabide, aztura eta balio multzo bat da, antolamendu sozio-ekonomikoaren eredu bat, gizakiaren jokabide-eredu bat, etika eta, areago, estetika jakin bat.

Bere buruari zehaztasun osoz "kontsumo-" izenlaguna ezarri dion gizarte batean, kontsumitzea (edo ez kontsumitzea, edo modu jakin batean kontsumitzea) partehartzeko era bat da. Areago, adiera bat baino gehiagotan esan liteke kontsumitzeko dugun gaitasun edo ahalmenak bihurtzen gaituela subjektu politiko, formalitate administratiboetatik harago. Horrek esan nahi du **herri-eskumena kontsumitzeko eskumena** baizik ez dela, horixe dela egiazko eskumena, kontsumo-gizarteari berez dagokiona. Kontsumitzeko gaitasunik ez duena ez da inor, ez da ezer, ez du garrantzirik, ez du zer eginik, ez du zer esanik. Ikusezina da.

Kontsumo-gizartean herritarrok merkatuaren mesedetan abdikatu omen dugu (subiranoak bakarrik abdika dezake), bera baita herritargo ekonomikoa egiaz daukan bakarra. "Herritargo ekonomiko hori", dio Saskia Sassen-ek, "ez da inbrikatzen herritarren artean, enpresa eta merkatuetan baizik, finantza-merkatu globaletan bereziki, eta ez da kokatzen herritarren baitan, eragile ekonomiko globaletan baizik. Global izateak eragile horiei gobernu indibidualen gainetiko eskumena ematen die".[3] Hasiera batean kontua izan zen erakunde demokratikoen egiazko eskumena korporazio handietara iragatea baina, perbertsio hori (hitzez hitz) geroz eta nabarmenago sendotzen da lege- eta erakunde-lanabesen bidez. Horietako bat, adibidez, Merkataritza eta Inbertsioen Itun Transatlantikoa (ingelesezko sigletan ezagunagoa: TTIP), une hauetan (2015) sekulako sekretupean negoziatzen ari dira: itun hori bozkatu behar duten parlamentari europarrek, esate baterako, bi ordu baizik ez dute izan dokumentua goitik behera aztertzeko leku itxi batean, paperik, boligraforik, telefono mugikorrik, ordenagailurik eta antzeko tresnarik gabe, apunterik har ez dezaten.

Itun horren bidez, eskubide laboral, sozial eta politikoen inguruko erabaki larriak gobernu eta herri-epaitegiei kenduko zaizkie. Hona lagintxo bat: enpresa baten iritziz, egiten ari den (edo egingo lituzkeen) inbertsioetan estatu baten legeriak kalte egiten diola uste badu, indemnizazioa ordaindu beharko dio bertako gobernuak. Gobernuek eta transnazionalek alor horretan edota bestelakoetan izan ditzaketen desadostasunak epaitegi arbitral pribatuetan erabakiko dira eta erakunde publiko batera jotzeko aukerarik ez da izango. Halaxe iragarri zuen David Rockefeller-ek NBE-ren enbaxadoreen afari batean (1994): "Gobernuak zerbaitek ordezkatu behar ditu; nire ustez, horretarako egokiena eskumen pribatua da". "Usurpazio-ariketa hutsa" titulatu zuen Susan George-k bere liburua.[4]

Sekretismo hori herritarren mobilizazioak arraildu du hein batean eta orain Europa eta Estatu Batuetako kolektiboak lanean ari dira, hori indarrean sar ez dadin.

"Merkatua" esatea, ordea, hitz-nahastean aritzea da; hori, lurrikaran izaniko hildakoen erruak naturari egoztearen antzekoa litzateke (gobernariak, toki ez egokietan etxeak eraikitzea planifikatzen dituztenak, etxegileak eta antzekoak erruduntzat jo ordez). "Horren kontra ez dago zer eginik", diote. Eta ez da merkatua bera, merkatu-gidariak baizik, delegatze-panorama honetan botoa ematen diegu erabaki txikiak hartzen dituztenak eta ez, ordea, kontu larriak deliberatzen dituztenak (horiek ez dira aurkezten: argindar, aseguru edota petrolio-konpainiak, adibidez).

Horregatik, neurriz, antolamenduz eta espiritu kritikoz kontsumitzea politikan partehartzeko, herritargo kosmopolita egikaritzeko modu bat da, mundu globalizatu honetan horrek inplikazio globalak baititu: bidezko merkataritza, Ipar-Hegoa harremana, etc.

3 SASSEN, Saskia: *¿Perdiendo el control? La soberanía en la era de la globalización*. Ed. Bellaterra. Barcelona, 2001, 55 orr.
4 GEORGE, Susan: *Los usurpadores. Cómo las empresas transnacionales toman el poder*. Icaria. Barcelona, 2015.

Eragozpenak demokrazia eta partehartzerako bidean

Herritarren hiriaren eraikuntza-bidean eragozpen latzak agertuko dira, bai garatzeari dagozkion gorabeheretan, bai subjektuei dagokienean ere, guk batzuetan ardurei uko egiten baitiegu.
Bi alorrak bereiztea, izan ere, metodologi kontua da, biak ere elkarren eragileak direlako: kontrako gorabeherek subjektu arduragabeak ugaltzea laguntzen dute eta partehartzeari uko egiten dion herritargoak panorama desegokia taxutzen du.

Eragozpenak eta balio-kontuak hertsiki lotuak daude. Merkatuko balioak nagusitu dira, demokraziaz kontrako samarrak: lehiakortasuna, elkartasunaren eta elkar laguntzaren aurka, eta interes indibiduala, doakotasunaren kontra.

Herritargoa eskubideen eta —ia-ia, areago— erantzukizunen kontua da, hots, eskumen eta eskubideen egikaritze eta lupertzea. Capella-ren iritziz, herritar jopuak (elkarren kontrako terminoak dira bi horiek), eskumenik gabeko eskubide-subjektuak direla. Eskumena (herritarrona) erauzi egiten digute eta bertan behera uzten dugu guk: horrela laburbil daitezke demokraziarako bideko eragozpenak.

Kondizio objektiboez

- Diskurtsoa adierazten duen berdintasuna ezeztatzen duten **benetako desberdintasunak**: botere, baliabideetarako irispide, ezagutza eta antzekoei dagokienez, oreka gabeko jarreretan daudenen artean berdintasunezko harremanak izatea ezinezkoa da.
- Partehartzeko egiazko bideak berma dezaketen **lanabesak ez izatea**. Botoa ematea, iritziak eta zaletasunak adierazteko moduetako bat denez, beste asko daude edo, agian, asmatu beharko dira, gizaki guztien iritziek eta zaletasunek egiazko eragina izan dezaten denonak diren kontuetan.
- Populazioa kontrolatzeko, **menperatzeko era berriak**: horietan eraginkortasun handia erakusten dute "gabezia-sentimenduak sortzeko bitarteek" (publizitatea, adiera zabal-zabalean): bestela pentsatzea debekatzetik pentsaera bakarrera. Badira askatasuna mugatzeko zentsura baino era efikazagoak, ikuspuntuak hertsatzea eta bestelakotasuna arazotzat erakustea ardatz dutenak.
- Erakunde demokratikoen **boterea usurpatu** eta korporazio handien eskuetan uztea, herritarren eskubideen gainetik korporazio horien interesak lehenesten dituzten legeak eginez.

Subjektuez

- **Absentismoa** dagozkigun gauzetan, hau da, denon ongiarekin loturiko guztietan. Horrek esan nahi du, pribatutasun hutsera mugatzea, **jokaerari** dagokionean: denenak diren gauzetan behar adinako denbora, era guztietako baliabideak, irudimena eta gainerakoak ez inbertitzea.
- Gure ardurakoa den espazioan gertatzen dena **ez jakitea**. Kontzientzia eta gogoak menderatzeko era berriek lur ongarritu aproposa bilatu dute espazio publikoarekin zerikusirik izan nahi ez duen populazioan: horretan geroz eta inbasio gehiago egiten dituzte kontu pribatuek (areago, subjektuaren barne-barnekoek), nahiz eta, logikaz, horrelakoak protagonistentzat bakarrik izan litezkeen interesgarriak; argi eta garbi agertzen da hori telebista kateen programazioan eta audientzia-indizeetan. Informazioa larregi darabilen mundu horretan, **pentsaera** elikatzeko moduen eta iturrien arduradunak geu gara, pentsatzeko era jakin batek jokatzeko era jakin bat ekarriko baitu.
- **Axolagabekeria, sentsibilitatea** ere hezi egiten delako. Gauza jakin batzuetarako zentzumenak bizkor ditugu, segun-eta nondik nora mugitzen garen, zer zaigun gertuko edo urruneko. Hortxe dautza, herritar garen aldetik, gure erantzunkidetasuna bertan behera uzteko era guztiak. Esaera arabiarrak dioenez, "zerbait egin nahi duenak bitartea bilatzen du; ezer egin nahi ez duenak aitzakia bilatzen du".

Partehartzeko alorrak

Herrera eta Rodríguez autoreek diotenez, "... espazio-testuinguru desberdinetan askatasuna praktikan jartzeko baliabide demokratikoak sortu eta erabiltzeko ahalmena eta gaitasuna da herritargoa".[5] Demokrazia ezin muga daiteke alor politiko hutsera –hori garrantzi handikoa bada ere—, ezta noizean behin botoa emate hutsera ere. Ez da posible munduan herritar modura agertu eta gainerako alorretan axolagabekeria erakustea. Aztertzen ari garen jokabideak ahalbidetzen du "denek eskumena izan baina inor inoren menpekorik ez izatea".

Zein gunetan parte hartu behar den demokratikoki galdetzen bada, erantzuna soila da: denetan. Hori bai, batzuk eta besteak bereiztekotan eta joko-arau egokiak ezartzekotan. Nolanahi ere, parte hartzea ardurak hartzea baldin bada, inongo esparrutik ez da baztertuko: familia, lagunartea, herri taldeak, zentro akademikoa, lantokia, etab.

5 AGUILAR, T. eta CABALLERO, A. (ed.): *Campos de juego de la ciudadanía.* El Viejo Topo. Bartzelona, 2003.

Herritargoa ere, ikasgai

Herritargoa prozesua da. Horrek esan nahi du, alde batetik, eskakizunak ez direla aldaezinak noiznahi, areagotu egiten direla denboran barrena; beste aldetik, herritargoa egikaritzen edo erabiltzen ikasi beharra dagoela, bera egikarituz, erabiliz, hain zuzen.

Herritargorako hezkuntza alor denetara zabaltzen da, baita gure jokamoldeetan agertzen diren **pertzepzio eta balorazioenetara** ere.

Adela Cortina autoreak egokiro dioenez, "dastatuz ikasten da. Herritargo-balioak dastatzeko beharrezkoak diren gaitasunak (intelektualak eta sentimenezkoak) lantzen laguntzea herritargo lokal eta unibertsalean heztea da."[6]

Horrek, beraz, **ingurune eta egitura** jakin batzuk eskatzen ditu; erabat partehartzezkoak ez badira hasiera batean, izateko bidean behar dira.

Eta partehartzezko **metodo** jakin batzuk eskatzen ditu, bestela "dastatze" hori ezinezkoa izan litekeelako.

Metodologia eta prozedurak ikastea agintzen du, baina, batez ere, herritargoaren funtsezko oinarriak diren **balioak** dastatzeko aukera ematen du; balio horiek, jakina, herritargoa ikaste-prozesu luzearen emaitzak dira:

- **Askatasuna**, adiera denetan: zeregin publikoetan parte hartzea, nork bere irizpidea izateko eta horien arabera burua gobernatzeko independentzia eta autonomia (moral autonomoa).
- Eskubide, aukera, prestazio eta, batez ere, duintasun-**berdintasuna**, inongo bestelakotasunek murriztu gabea.
- **Errespetua**, balio aktibotzat, gizakien arteko eta gizartean harremanetan aritzeko modu bat den aldetik, inorekin konpromisorik hartu gabeko "bizi zaitez eta utzi besteei bizitzen" klasikotik haratago.
- **Elkartasuna** baina ez, ordea adiera murriztailean (korporatibismoaren pareko), besteekin bat egitea baizik, herritargo kosmopolita batean denon ongia den bazterketarik gabeko proiektu komunean engaiatzea, alegia.
- **Elkarrizketa**, hauxe baita parekideek osaturiko gizarte demokratiko bati dagokion harreman-modua: egiazkoaren eta zuzenaren bilaketa kooperatiboa.
- **Erresistentzia**,[7] herritargoari dagokion bertute nagusia, mendean aritzearen kontrakoa: abusuzko botereei metodo ez bortxazkoekin aurka egitea, sostengu eta laguntza guztiak ukatuta.

6 CORTINA, Adela: *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*. Alianza. Madril, 2014.
7 Gai honen inguruko informazioa zabaltzeko, *Global express*-eko "Eskubide ustelak" dosierrean, "Herri-erresistentziak" sailean: http://www.kaidara.org/es/derechos-muy-torcidos.

Mundu zoriontsurik?

Aldous Huxley-k idatzi eta Xabier Amurizak euskaratu zuen "Bai mundu berria" eleberriak agertzen digu nolakoa litzatekeen arazorik gabeko gizartea: pertsona egokituak, desira, pentsamendu eta jokaera uniforme eta kontrolatuak bakarrik. Arazoak ez du fama onik, maiz bortxakeriarekin nahasten baita, berez zerikusirik ez badu ere. Arazoa gizakiari berez datxekio eta, areago, helburu bateraezinak dauzkaten edo bateraezintzat dituzten gizaki edo gizataldeen elkarreragin edo interakzio gisa defini daiteke. Gizakiek ezaugarri komunik izatekotan, horixe da aniztasuna.

Arazoaren erantzuna maizegi bortxakeria da; hori, moralez kontrakoa eta alferrikakoa da, konpondu edo kudeatu nahi direnak arazoak direnean. Indarkeriazko metodoekin lortu nahi dena ez da arazoak konpontzea, ezabatzea baizik, lehiakidea desagerrarazita.

Badira, kontzeptual eta praktikoki, arazoei aurre egiteko beste era batzuk, biziki baliagarriak "herritargo-eredu aktibo eta emantzipatzaile jakin bat indartu eta zentzuz betetzeko"; metodo horiek aukeratzeak esan nahi du "arazoari, herritargoaren eraikuntza publikoko gune bezala heltzea". (Pedro Sáez)

Era berean, arazoak modu negatiboan ez aztertzen (hasteko, mendetan zehar kontrako norabidean eginiko bidean atzera eginez) ikasten du gizakiak. Adiera horretan, metodo eta ekimen ugari praktikatzen dira nonahi: erabakiak hartzea, negoziazioa, adostasunak osatzea, bitartekaritza, etc.). Horiek sostengatu, elikatu zabaldu, bultzatzea... komeni da, herritargo berria, elkarrekin bizitzeko eredu berria, gizakien arteko harreman ekonomiko, sozial edota politikoen eredu berria... osatzen laguntzeko modu egokia baita, bazterketarik praktikatu gabe. Bestela adierazteko, erabaki, negoziatu, adostu egiten duen jendea, inor mendean hartu gabe.

Zerga-Justizia, herritarrek partehartzeko ariketa

"Behekoak mugitzean, goikoak amildu"

Errepublika Dominikarreko milaka herritar elkarretaratu ziren 2012ko azaroaren 11n, Independentzia Parkean, orain dela 170 urte herrialdearen independentzia aldarrikatu zen toki berean. Horrela eman zioten amaiera, gehiegikeria eta injustiziazkotzat jotzen zuten zerga-erreforma geldiarazteko mobilizazio-asteari. Badirudi zerga-sistema adituen kontua bakarrik dela, gizaki arruntoi ulertezinezkoa den mintzairan azaltzen digutelako beti, baina dominikar horiek kalera irten ziren, zerga-sistemak **benetan gizaki guzti-guztien eguneroko bizitzan berebiziko eragina** duela ulertu zutelako.

Justicia Fiscal kanpainako mobilizazioaren bideoa:

www.youtube.com/watch?v=GvYcyORzbSU

Prozesua hobeki ulertzeko 2003 urtera jo behar dugu: orduan zergen erreforma batek herritarren patrikak hustu zituen, banka-iruzur baten zuloa estaltzeko. Baninter banku pribatuak porrot egina zegoela adierazi zuen eta, ondorioz, Errepublikako ekonomia kolapsatu eta milioi bat herritar pobrezian murgildu ziren. Gobernuaren erantzuna iruzurraren errudun publikoki agertzea izan zenez,

horrek sekulako zorra sortarazi zuen. Beraz, herritarren baitan eragin latza izango zuen zerga-erreforma indarrean jarri zuen baina gai hori herritarren eguneroko kezketako bat ez zelarik, ez zen deus gertatu.

Ez **omen** zen deus gertatu: izan ere, geroztik e**rakunde eta elkarte batzuk, populazioaren %20 behartsuenean eraginik izango ez zuen zerga-proposamena sortzen hasi ziren**; kontua zen zorrei aurre egiteko adina herri-diru bildu eta, batera, inbertsio soziala (osasuna, hezkuntza, etab.) indartzea.

Oinarri-lanean segitu zuten etengabe eta, 2010 urtean, hezkuntzarako inbertsio legearen inguruan osaturiko mobilizazio sozial erraldoiari esker ("Parasol horien edo %4ko mobilizazioa" deitu zitzaion) lortu zen, hezkuntza publikoa den kezkari helduta, zergen gestio arduratsua eskatzeko helburuarekin gizarte osoak bat egitea. **Herritarren presioak erdietsi zuen 2012an izaniko hauteskundeetako hautagai guztiek beren gobernu programetan hezkuntzako inbertsioa sartzea** eta egungo presidenteak, karguaz jabetutakoan, aurrekontua bikoiztea.

Herritarrak 2012an ere kalera irten ziren, hauteskundeetan Gobernuak, aurrekontu publikoetan izendatua zegoenaz gainera, Barne Produktu Gordinaren %8 gastatua zuela jakin zuenean. Zorrari aurre egiteko, Exekutiboak beste zerga-

erreforma bat egitea proposatu zuen baina dominikarrek, azken urteetan zerga justu eta progresiboen garrantziaz jabeturik, ez zituzten neurriak onartu. "Preso nor dagoen jakinik, hitz egingo dugu zergez", zioen pankarta batek. Oxfamek eta beste herri-mugimendu askok sostengaturik, Zerga-Justizia (Justicia Fiscal) kanpainarekin herriak ezezkoa eman eta errudunen zigorra eskatu zuten.

Azkenean, Gobernuak erreforma aplikatu zuen, Kongresuan gehiengoa baitzuen, baina jendea ez da geldirik edo isilik geratu; aitzitik, epe luzerako lanean dihardu. Mobilizazioei esker lortu zen, zerga-sistema bidezkoaren aldeko eskakizunaren inguruan sektore askok bat egitea... baina zerbait handiagoa ere bai: **herri-sektore asko beren erantzukizunaz eta beren botereaz jabetu eta, ekintzara jotzea** ("Behekoak mugitzekotan, goikoak amilduko dira", zioen beste pankarta batek), eskura zeuden bitarteko guztiak baliatuz ("**Ez gutxietsi hezkuntzaz eta smartphonez horniturik gazteriaren eskumena**", beste batek).

globalexpress

Global express-en asmoa, hedabideek adierazten dutenaz ikasleen artean galderak sortzea da. Kontua da errealitatearekiko ikusmolde kritikoa sustatzea, horrek munduaren egoera —garatzen ari den munduaren egoera, bereziki— ulertzeko bidea emango dielako.

Jarduerak eta gida didaktikoa:
Araceli Caballero, Mireia Claverol eta Marga Florensa

Diseinua eta edizioa: **Estudi Lluís Torres**

Ilustrazioak: **Xavier Gàndara, Peix**

Koordinazioa: **Begoña Carmona**

Itzulpena: **Edorta Agirre**

Informazioa zabaltzeko

Beste hainbat Global express

- Plazetako matxinada
  http://www.kaidara.org/es/la-rebelion-de-las-plazas
- Eskubide ustelak
  http://www.kaidara.org/es/lo-que-nuestra-nevera-esconde

Liburu eta orritxoak

- **ARANGUREN, Luis A. eta beste:** *El proceso de globalización mundial. Hacia la ciudadanía global*. Doc. Intermón. Bartzelona, 2000.
- **CORTINA, Adela:** *Ciudadanos del mundo*. Alianza Editorial. Madril, 2014.
- **GEORGE, Susan:** *Los usurpadores. Cómo las empresas transnacionales toman el poder*. Icaria. Bartzelona, 2015.
- **OLLER, Mª Dolores:**
  "Ante una democracia de 'baja intensidad'. La democracia a construir". *Cuadernos CiJ*, 56 zk. Bartzelona, 1994.
  "Un futuro para la democracia. Una democracia para la gobernabilidad mundial". *Cuadernos CiJ*, 115 zk. Bartzelona, 2002.
- **PETRELLA, Ricardo:** *El bien común. Elogio de la solidaridad*. Debate. Madril, 1997.
- **SEMINARIO DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ:** *Educar en y para los Derechos Humanos*. Los libros de la Catarata, Madril, 1996.

Filmak

- ***La estrategia del caracol.*** Sergio Cabrera. Kolonbia, 1994. 107 min.
- ***Esta tierra es mía.*** Jean Renoir. Estatu Batuak, 1943. 103 min.
- ***El gran dictador.*** Charles Chaplin. Estatu Batuak, 1940. 124 min.
- ***Kiriku y la bruja.*** Michel Ocelot. Frantzia-Belgika-Luxenburgo, 1998. 71 min. Animatua.
- ***Pride.*** Matthew Warchus. Erresuma Batua, 2014. 120 min.

Web orriak

- www.attac.es
- www.nodo50.org
- http://democraciaabierta.blogspot.com.es/
- www.ahoratudecides.es/
- www.forumsocialmundial.org.br
- https://alterglobalizacion.wordpress.com/foro-social-mundial-wsf/
- www.infoelectoral.mir.es

Sartu gure webean eta deskarga ezazu Global express!

www.kaidara.org

20. alea: Eskubide sozialak
19. alea: Elikatze-sistema
18. alea: Matxinada sozialak
17. alea: Krisi ekonomiko globala
16. alea: Kopenhageko Gailurra
15. alea: Nekazal erregaiak
14. alea: Kontsumoa
13. alea: Turismoa
12. alea: Petrolioa
11. alea: Pobrezia
10. alea: Klima aldaketa
09. alea: Larrialdia eta elkartasuna
08. alea: Joko Olinpikoak
07. alea: Demokrazia
06. alea: Armamentismoa
05. alea: Afrika eta lehortea
04. alea: Irak
03. alea: Lurraren Gailurra
02. alea: Argentina krisian
01. alea: Afganistan

OXFAM Intermón

HEZKUNTZA ERALDATZAILEAREN ETA HIRITARTASUN GLOBALAREN ALDEKO MUGIMENDUA

cooperación española

*"Agerkari hau, **"Hezkuntza formalaren alorrean, heziketa eraldatzailearen eta herritargo globalaren aldeko Mugimendua (Kodea: 14-CO1-642)"** hitzarmenaren kargura, Garapenerako Nazioarteko Elkarlanaren Agentzia Espainiarrak (GNEAE-AECID) emaniko finantza-laguntzari esker gauzatu da. Agerkariaren edukiaren erantzukizuna Oxfam Intermón-ena baizik ez da eta ez dator bat nahitaez GNEAE-AECID-en iritziarekin."*